

Provinciale partijen komen in de senaat met twee zetels. Vier. Nee, tien

Nog nooit deden zo veel nieuwe provinciale partijen mee aan de verkiezingen. Ze liggen zo goed bij de kiezers dat ook de Eerste Kamer lonkt. Moet het kabinet dan bij hen langs voor een meerderheid in de senaat?

Door: Maartje Bakker 10 maart 2015

De provincialen komen. Ze komen vanuit Uitwellingerga. 'We willen meer zeggenschap voor de regio', zegt Jabik van der Bij, voorzitter van de Onafhankelijke Senaats Fractie, terwijl hij uitkijkt over het water achter zijn huis. 'Nu zijn we niet meer dan een uitvoeringsloket van het Rijk. We mogen meer taken doen, maar dan wel voor nul noppes. Daar word ik emotioneel van.'

Lokale partijen zijn een vluchtheuvel voor kiezers op drift

Marcel Boogers, hoogleraar staatsrecht

Ze komen ook vanuit Rhoon, waar Bert Euser, voorzitter en kandidaat-lijsttrekker van Nederland Lokaal, gehecht is aan zijn uitzicht over de polders. 'Wij willen niet alleen de taken, ook de bevoegdheden en het geld', zegt hij. 'Er moet meer autonomie komen voor de gemeenten. We zijn er klaar mee dat de provincies en het Rijk ons overrulen.'

Die gedachten leven niet alleen in Uitwellingerga of in Rhoon. Overal in het land zijn nieuwe provinciale partijen opgericht - in totaal wel meer dan twintig. En via de provinciale staten stomen ze straks op naar de Eerste Kamer.

1 Zelfvertrouwen

Hoogleraren staatsrecht bieden tegen elkaar op bij het voorspellen van het aantal Senaatszetels dat in het verschieft ligt. 'Eén of twee zetels', zegt Wim Voermans uit

Leiden. 'Vier', denkt Marcel Boogers uit Enschede. 'Tien tot twaalf', waagt Douwe Jan Elzinga uit Groningen.

De staatsrechtgeleerden denken dat dit het moment is voor de regionale partijen. Ze zagen het vorig jaar bij de gemeenteraadsverkiezingen al gebeuren. Daar boekten de lokale partijen een eclatante verkiezingszege. 'Een vluchtheuvel voor kiezers op drift', aldus Marcel Boogers.

Door die overwinning nam het zelfvertrouwen van de lokale partijen toe. Meer dan 150 lokale partijen besloten hun kiezers ook te willen vertegenwoordigen in de provincie. Op de kandidatenlijsten staan wethouders en raadsleden, bekende dorpsgezichten die al succes wisten te boeken bij de plaatselijke verkiezingen.

Leden van Nederland Lokaal op campagne in Papendrecht © Freek van den Bergh

Ondertussen groeit het verzet tegen de landelijke politiek, zeker in sommige provincies. In Groningen beven ze behalve van de gaswinning ook van woede. In Friesland maken ze zich druk om de windmolens die in de weilanden moeten komen. En overall merken lokale politici wat hen met de decentralisatie van zorg en sociale zekerheid nu eigenlijk is overkomen - en sluiten ze zich aan bij Bert Euser en Jabik van der Bij.

Want grofweg hebben al de nieuwgekozen regionale statenleden straks twee keuzes. Ze kunnen zó veel stemmen proberen te halen dat ze met hun eigen partij direct doorstoten naar de Eerste Kamer. Die kans is niet erg groot. Of ze stemmen op een van de bewegingen die in de senaat 'het regionale geluid' willen gaan vertolken: Nederland Lokaal (NL) of de Onafhankelijke Senaats Fractie (OSF).

Het zijn partijen waar zelfs premier Rutte misschien nog niet van heeft gehoord - maar de kans is groot dat daar snel verandering in komt. Na de verkiezingen telt elke zetel in de Eerste Kamer. Eén zetel kan het verschil maken voor een kabinetsplan, en zelfs voor een heel kabinet.

NL-voorman Euser is ervan overtuigd dat het nu of nooit is. 'Mensen hebben de behoefte het zelf te gaan doen in hun gemeente', stelt Euser. 'Dit is het moment. Het vertrouwen in het kabinet is weg. Deze staat van euforie hebben we nog nooit bereikt. Zelfs de landelijke media hebben belangstelling. We mikken op twee tot drie zetels.'

Volgens mij zouden de provinciale partijen op zoek moeten naar de grootste gemene deler

2 Opstand in de regio is nog geen opstand in Den Haag

Het wordt na 18 maart de grootste uitdaging voor de nieuwe regionale Statenleden: hoe zetten zij hun mandaat om in invloedrijke Eerste Kamerzetels? Hoe bereiken zij het droomscenario waarin het kabinet ook bij hen langs moet komen om te onderhandelen over de grote kwesties?

Dat gaat niet vanzelf, leert de ervaring. Vier jaar geleden bestond Nederland Lokaal nog niet en stond de Onafhankelijke Senaats Fractie (OSF) aan de rand van de afgrond: de provinciale partijen hadden samen niet genoeg zetels om een eigen senator af te vaardigen.

De redding kwam van 50Plus. OSF-voorman Jabik van der Bij riep de hulp in van Jan Nagel, oprichter van de nieuwe ouderenpartij. Ze spraken af: enkele 50Plus-statenleden zouden bij de Eerste Kamerverkiezingen op de OSF stemmen, waardoor die partij een zetel zou krijgen, maar er zou iemand van 50Plus op komen te zitten.

Ik ben bang dat het alleen te doen is om het geld dat elke partij krijgt die in de Eerste Kamer zit

Dat werd Kees de Lange, gepensioneerd fysicus. Sinds hij is aangetreden als OSF-senator heeft hij zich vooral verbaasd over die partij, vertelt De Lange en dan vooral over de passiviteit van het bestuur.

'Ik ben bang dat het alleen te doen is om het geld dat elke partij krijgt die in de Eerste Kamer zit', verzucht De Lange. 'Soms vraag ik me af of landelijke politiek die mensen wel interesseert. Ze zeggen steeds: wij hebben geen programma nodig, we zijn onafhankelijk. Ja, dat is een woord met een mooie gevoelswaarde, maar volstrekt betekenisloos. Gerationaliseerde luiheid noem ik dat. Volgens mij zouden de provinciale partijen op zoek moeten naar de grootste gemene deler. Zoiets als krimp.' Meer nog verwondert De Lange zich erover dat Jabik van der Bij geen actie onderneemt om een volgende verkiezingsnederlaag te voorkomen. 'Een succesvolle partij moet je van onderaf opbouwen. Het moet beginnen met een verstandig idee, en dan kun je als een zendeling partijen erbij zoeken. Nu is er heel lang niets gedaan, en is het bestuur op het laatst panisch op zoek gegaan naar partijen die zich willen aansluiten.'

3 Kleinschaligheid

Leden van Provincie@Inwonersbelangen in Nieuwegein © Freek van den Bergh

Als je het hem direct vraagt, gelooft De Lange niet in de wederopstanding van de regionale politiek op landelijk niveau. 'Hier is niet lang of grondig over nagedacht. Er is geen strategie. Ik zie alleen een geweldige dosis opportunisme: de regeringspartijen doen het slecht en allerlei mensen proberen daarvan te profiteren.'

Het moet gezegd: de OSF-grondlegger is een zeldzame politicus - eentje die zich niet zo druk lijkt te maken over de politiek. Binnenkort gaat hij zeven weken met de

camper en zijn vrouw naar Marokko. Dan mist hij de verkiezingen. 'Ja, dat is een beetje stom.'

Maar een politicus in ruste is Van der Bij ook weer niet. Nu de verkiezingen dichterbij komen, gooit Van der Bij weleens 'een hengeltje uit om te zien of er nog visjes willen bijten'. 'Ik stuur nieuwe partijen een mailtje en kijk of er antwoord komt.' In Groningen had Van der Bij beet en in Drenthe ook. 'Maar ik ben geen handelsreiziger, ik ga niet langs de deuren met scheerwater. Dat is geen luiigheid, en ook geen trots, maar dat hoort niet bij mij. Hier in Fryslân hebben we een gezegde: Friezen knibbelje allinne foar God.'

De kansen zijn groter dan ooit, zegt Van der Bij. Hij ziet wat het aardgas en de windmolens los maken bij hem in Friesland en verderop in Groningen. Bovendien: het is heel duidelijk wat de OSF wil, vindt hij, ook al is er geen programma. 'Wij zijn voor kleinschaligheid. Niet over ons en zonder ons. Dat geldt bij gemeentelijke fusies. En voor scholen en ziekenhuizen. We willen zelf zaken regelen. Niet overruled worden.'

De Eerste Kamer moet kijken naar de haalbaarheid, het draagvlak, of iets goed doordacht is. Daar is geen partijprogramma voor nodig

OSF-voorman [Jabik van der Bij](#)

'We hebben een visiedocument, daar staat alles in. Preciezer hoeft het niet. Dat is misschien voor een natuurkundige leuk, maar de Eerste Kamer moet kijken naar de haalbaarheid, het draagvlak, of iets goed doordacht is. Daar is geen partijprogramma voor nodig. Als je dat wel denkt, weet je niet wat de Eerste Kamer is.'

Als de Onafhankelijke Senaats Fractie al bezig was in te dutten, is ze ruw wakker geschud door de komst van concurrent Nederland Lokaal. Die partij is een bedreiging voor de OSF, geeft Van der Bij onmiddellijk toe. 'Ik maak de zaken niet mooier dan ze zijn.'

Bij de verkiezingen in 2011 trokken Van der Bij en NL-grondlegger Bert Euser nog samen op. Maar in 2012 wilde Euser dat de OSF zou meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen. Van der Bij wilde dat niet: de OSF zou het niet redden. Bij de verkiezingen haalde de OSF-voorzitter zijn gelijk. 'Ik had graag gewild dat ze toen waren teruggekeerd', zegt hij. Nee, zegt Euser, hij was toe aan politieke vernieuwing.

'Ja, waarom begin je een nieuw bedrijf? Soms wil je opnieuw beginnen, met nieuwe mensen nieuw terrein veroveren.'

4 Geuzen

Euser spiegelt zich bij het veroveren van dat terrein graag aan de geuzen van weleer. Net als de geuzen zijn lokale politici 'brutale vlegels, een bont gezelschap van lagere adel en meer volkse elementen' dat het opneemt tegen de macht, zegt hij. En Euser kan het weten - hij zocht nadat hij zijn eigen lokale partij had opgericht contact met gelijkgestemden uit heel het land. Op dat netwerk, 'misschien wel het beste', vertrouwt Euser bij de komende verkiezingen.

Zoals de geuzen Den Briel veroverden, zo hoopt Euser straks Den Haag binnen te kunnen stormen. De vraag is: blijven de geuzen uit Rhoon en de geuzen uit Uitwellingerga de strijd met elkaar aangaan? Of zullen de twee verwante partijen erin slagen de krachten straks te bundelen? Het lijkt de enige manier om invloedrijk te worden: samen voor het eigen.

5 De lange weg naar de Eerste Kamer

De Eerste Kamer wordt 'getrapt' verkozen. De 570 provinciale statenleden die op 18 maart worden gekozen, kiezen op hun beurt de 75 Eerste Kamerleden. Hoe zwaar de stem van een Statenlid weegt, hangt af van het aantal inwoners dat hij vertegenwoordigt. Zo telt de stem van een Statenlid uit Zuid-Holland 5,5 keer zo zwaar als die van een Statenlid uit Drenthe.

Dit systeem maakt de kans op een plek in de senaat niet groot voor een partij die slechts in één provincie mee doet. Statenleden van provinciale partijen staan daarom voor de keuze: welke partij gun ik mijn stem? In de beginjaren stemde een partij als de Fryske Nasjonale Partij op een landelijke partij, zoals de PvdA. Sinds 1999 sloegen provinciale partijen de handen ineen. Ze richtten de Onafhankelijke Senaats Fractie op.

Het viel niet altijd mee om de statenleden van provinciale partijen binnenboord te houden. Premier Rutte opende vier jaar geleden met succes een charmeoffensief op Johan Robesin van de Partij voor Zeeland. Die stemde op de PVV, zodat het kabinet-Rutte I zijn kansen op een senaatsmeerderheid vergrootte.